

Наукові перспективи
Видавнича група

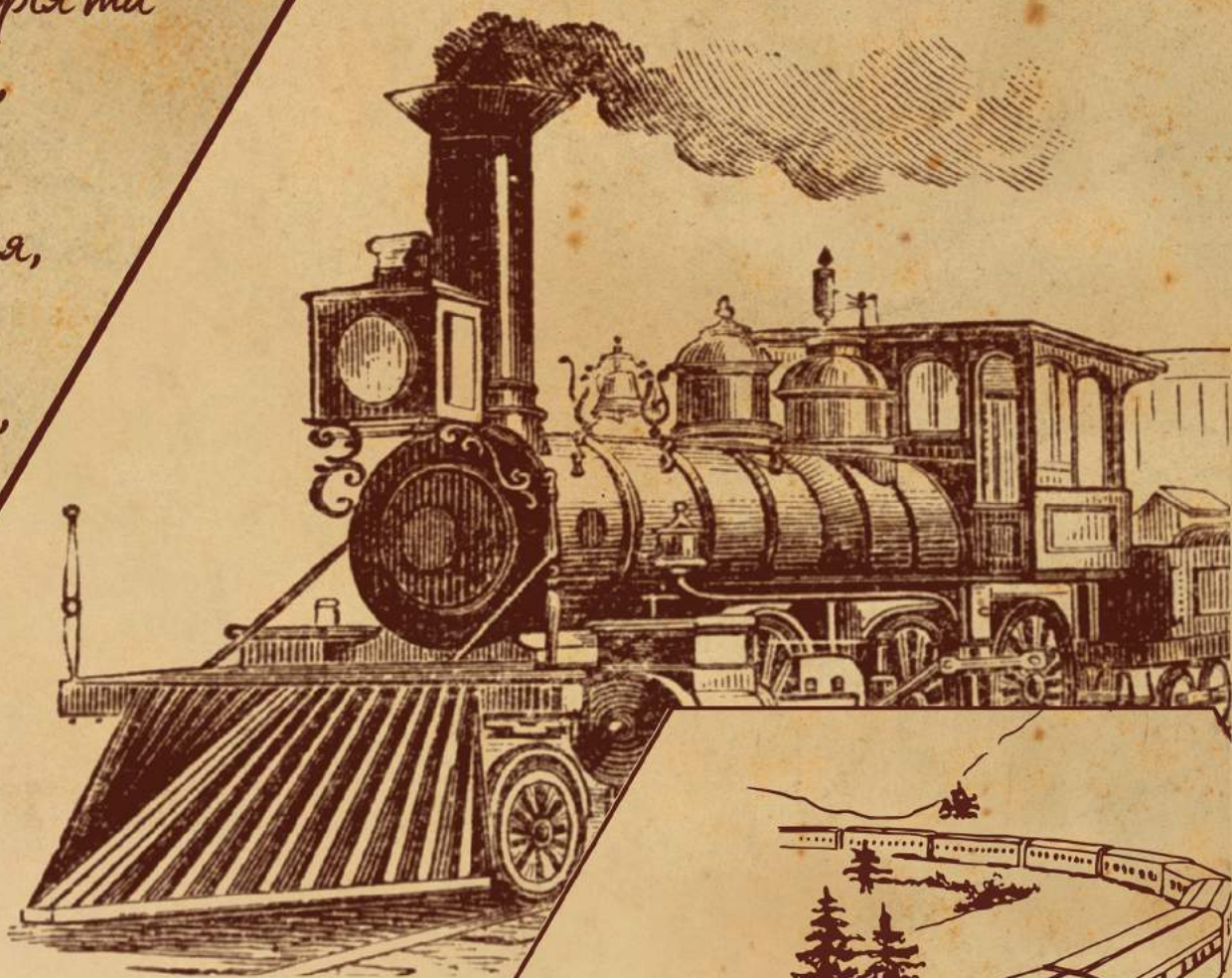

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ У СУЧАСНІЙ
НАУЦІ

№9 (15)

2023

*Серія: історія та
археологія,
державне
управління,
економіка,
педагогіка,
техніка,
право*

*Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея
докторів наук з державного управління»
Громадська організація «Асоціація науковців України»
Науковий парк Національного Авіаційного Університету*

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

«Актуальні питання у сучасній науці»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка»,
Серія «Державне управління», Серія «Техніка»,
Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 9(15) 2023

Київ – 2023

*Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly of
Doctors of Sciences in Public Administration»
Public Organization «Association of Scientists of Ukraine»
Scientific Park of the National Aviation University*

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

«Current issues in modern science»

*("Pedagogy" Series, "Law" Series, Economy Series,
"Public Administration" Series, "Technology" Series,
"History and Archeology" Series)*

Issue № 9(15) 2023

Kyiv – 2023

«Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)»: журнал. 2023. № 9(15) 2023. С. 951.

Свідоцтво про державну реєстрацію Серія Серія КВ № 25116-15056Р.

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із права (спеціальність - 081 Право), економіки (спеціальність - 051 Економіка), педагогіки (спеціальність - 014 Середня освіта) та державного управління (спеціальність - 281 Публічне управління та адміністрування).

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2023 № 185 журналу присвоєно категорію "Б" із історії та археології (спеціальність - 032 Історія та археологія)

Рекомендовано до друку Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 11.09.2023, № 3/9-23).

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан), Міждержавної сілдьї інженерів консультантів, громадської організації «Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання».

Журнал публікує оригінальні дослідницькі та оглядові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів державного управління, права, економіки, історії, педагогіки, техніки для їх інтеграції у європейський, світовий науковий простір. Цільова аудиторія: науковці, працівники вищих навчальних закладів та наукових інституцій, здобувачі вищої освіти, а також фахівці тематики журналу.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Scopus (IS), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор: Дачій Олександр Іванович — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

Редакційна колегія:

- Балабасва (Дорошенко) Катерина Вікторівна — кандидат технічних наук, доцент кафедри авіаційних двигунів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Бельська Тетяна Валентинівна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри менеджменту Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості (Київ, Україна)
- Будник Вікторія Анатолівна - кандидат економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-логістики та транспортних технологій Державного університету інфраструктури та технологій (Київ, Україна)
- Гбур Зоряна Володимирівна - доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна)
- Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна)
- Закієв Іслам Муса-Оган - старший науковий співробітник кафедри підтримання льотної придатності авіаційної техніки Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Іванченко Євгенія Вікторівна — кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Ігнатович Сергій Ромуальдович - доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри конструкції літальних апаратів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Ільїна Анастасія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування Національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)
- Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- Кавіліна Ганна Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)

- Кардаш Оксана Любомирівна — кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматики, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
- Карускевич Михайло Віталійович - доктор технічних наук, професор, професор кафедри конструкції літальних апаратів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Катеринчук Іван Степанович - доктор технічних наук, професор кафедри телекомунікаційних та інформаційних систем Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
- Кінзерявий Василь Миколайович — кандидат технічних наук, доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Коваленко Валентин Васильович - доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник сектору авторського права та суміжних прав лабораторії авторського права та інформаційних технологій Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України (Київ, Україна)
- Ковтун Владислав Юрійович — кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Комнатний Сергій Олександрович - докторант кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- Корченко Анна Олександрівна — доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Корченко Олександр Григорович — доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- Кошетар Уляна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Кошова Світлана Петрівна — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління охорони здоров'я Національного університету охорони здоров'я України імені П.А.Шушника (Київ, Україна)
- Кравчук Володимир Миколайович — доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- Крижина Наталія Павлівна – доктор наук державного управління, професор, Заслужений лікар України, директор Навчально-Наукового медичного інституту Київського міжнародного університету (Київ, Україна)
- Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- Марушева Олександра Анатоліївна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (Київ, Україна)
- Маслак Тетяна Петрівна - кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри конструкції літальних апаратів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Матяш Ольга Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
- Михайленко Любов Федорівна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- Михальчук Роман Юрійович - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, Україна)
- Мізюк Вікторія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- Мірошніченко Валентина Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
- Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
- Ніколаєв Микола Іллч - доктор історичних наук, професор кафедри історії на методикі її навчання Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Одеса, Україна)
- Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України (Львів, Україна)
- Огієнко Альона Володимирівна - доктор економічних наук, доцент кафедри організації авіаційних робіт та послуг Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Онщенко Наталія Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, академік НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України (Київ, Україна)
- Орлова Наталія Сергіївна — доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Харків, Україна)
- Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Київ, Україна)
- Павлова Олена Миколаївна - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва та маркетингу Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)

- Палічук Юрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини Буковинського державного медичного університету (Чернівці, Україна)
- Присяжнюк Олексій Миколайович - кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- Робак Ігор Юрійович - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету (Харків, Україна)
- Руденко Юлія Анатоліївна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського (Одеса, Україна)
- Сапожніков Станіслав Володимирович - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології Університету імені Альфреда Нобеля (Дніпро, Україна)
- Сидоренко Вікторія Миколаївна —асистент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Сирник Ярослав - доцент кафедри етнології та культурної антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
- Січкаренко Галина Геннадіївна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій (Київ, Україна)
- Соцілко Ірина Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Заслужений юрист України, декан юридичного факультету Національного Авіаційного Університету (Київ, Україна)
- Терещенко Юрій Матвійович — доктор технічних наук, професор, лауреат Державної премії в області науки і техніки України, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри авіаційних двигунів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Титко Анна Василівна — кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- Толочко Світлана Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)
- Хитровська Юлія Валентинівна - доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)
- Хохлачова Юлія Євгенівна — кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
- Шандра Наталія Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
- Шеремет Інеса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
- Шологон Лілія Іванівна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)
- Якимчук Олег Феодосійович - керівник групи білінгу Відділу бізнес-систем Департаменту інформаційних технологій ПРАТ «Рівнеобленерго» (Рівне, Україна)
- Якущенко Олександр Сергійович — кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри авіаційних двигунів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

- Бельдій А.О., Волошина О.В., Пінаєва О.Ю.** 662
ФУНКЦІЇ ДЕОНТОЛОГІЧНОГО КОМПОНЕНТУ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР
- Біланюк В.І., Котик Л.І.** 673
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ЯК ОБ'ЄКТ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ГЕОГРАФІЇ (НА ПРИКЛАДІ ОПІІ СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ГЕОГРАФІЯ) ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
- Вишневська Г.П.** 687
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛІВ
- Губенко І.Я., Василенко І.О., Починок Т.О., Маруш І.В.** 698
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ
- Качмар О.В.** 705
ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ
- Коробко Ю.В., Остапко Л.О., Бровата О.Б., Дорошенко Т.М., Ільченко О.В.** 718
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ
- Корольова Н.Л., Оверчук О.В., Пабат М.А.** 730
ІНТЕНСИВНЕ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ФІЛОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА В УМОВАХ ЗБІЛЬШЕННЯ ВПЛИВУ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ
- Кукса Н.Г.** 743
ВПРОВАДЖЕННЯ ГРУПОВОГО НАВЧАННЯ СЕРЕД СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»
- Мамчур О.І., Ванда І.В., Котик Л.І.** 752
АКТУАЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНИ “РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ” В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СЕРЕДНЬОЇ І ВИЩОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

Марущак О.В., Зузяк Т.П., Соловей В.В., Кізім С.С. 770
*СИНЕРГІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЗАСОБІВ
НАЦІОНАЛЬНОГО ОРНАМЕНТУ У ФОРМУВАННІ ЕСТЕТИЧНИХ
УЯВЛЕНЬ ФАХІВЦІВ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА*

Миколайко В.В., Величко С.П. 782
*ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ
ІКТ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС З ФІЗИКИ*

Олексін Ю.П., Цецик С.П., Цецик Я.П. 798
*ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ «ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ»*

Павлюк В.І., Бондар Г.О. 808
*ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В
УМОВАХ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ*

Рижанова А.О. 816
*СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З МОЛОДДЮ З
ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У ВОЄННИЙ ТА ПОСТ
ВОЄННИЙ ЧАСИ*

СЕРІЯ «Історія та археологія»

Візер С.О., Двірна К.П. 827
*ІДЕЯ ЦЕРКОВНОЇ ЄДНОСТІ В РУСЬКОМУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ 20-Х РОКІВ XVII СТ.*

Кугутяк М.В., Єгрешій О.І., Королько А.З. 840
*ПИСЕМНІ ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ МІСІОНЕРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВА ІСУСА У ЛЬВІВСЬКІЙ
АРХІДІЄЦЕЗІЇ (XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)*

Лазуренко В.М. 854
*АГРАРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ В РОКИ
НЕПУ (1921– 1929 рр.) ЗА МАТЕРІАЛАМИ СТУДІЙ
КРАЄЗНАВЦІВ ЧЕРКАЩИНИ*

Маслюк О.Г. 871
*ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЧНИХ ФУНКЦІЙ РАДЯНСЬКОГО
КІНЕМАТОГРАФУ В ЗАВЕРШАЛЬНИЙ ПЕРІОД ДРУГОЇ
СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1943–1945 РР.)*

УДК 378.02

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9\(15\)-752-769](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9(15)-752-769)

Мамчур Ольга Ігорівна кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. П. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, тел.: (032) 239-46-57, <https://orcid.org/0000-0003-3642-4385>

Ванда Ірина Володимирівна асистент кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. П. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, тел.: (032) 239-46-57, <https://orcid.org/0000-0003-0320-7536>

Котик Любов Іванівна асистент кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. П. Дорошенка, 41, м. Львів, 79007, тел.: (032) 239-43-93, <https://orcid.org/0000-0001-5046-2287>

АКТУАЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНИ “РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ” В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СЕРЕДНЬОЇ І ВИЩОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано організаційні й методичні особливості дисципліни “Регіональна економічна і соціальна географія світу”, що є важливим компонентом географічної освіти, як середньої, так і вищої.

Динамічний і складний об’єкт дослідження цієї дисципліни потребує методичних навиків та послідовності викладу матеріалу, застосування принципу наступності від простішого до складнішого й комплексного розуміння просторового розвитку (на глобальному і макро-регіональному рівнях), також вимагає постійної актуалізації головних матеріалів, навчальних завдань. Це і відображено у проаналізованих навчальних програмах середньої школи та освітніх програмах вищої школи (на прикладі програм географічного факультету Львівського університету), а також враховано інші документи, головні стандарти у сфері освіти, зокрема за спеціальністю 014 Середня освіта.

Висвітлено дидактичні й методичні особливості навчальні програми у середній освіті, що загалом добре організаційно вибудовані (із точки зору мети, завдань, послідовності тематики матеріалів, запропонованих результатів

навчального процесу). У статті проаналізовано також навчальну дисципліну “Регіональна економічна і соціальна географія з дидактикою” у вищій школі, яку відносять до блоку інтегральних навчальних дисциплін освітньо-професійних програм, засвоєння яких спрямоване на набуття студентами як фахових (педагогічних), так й предметних (географічних) компетентностей.

Особливими є методичні підходи до викладання цієї дисципліни на різних освітніх рівнях з врахуванням традиційних та інноваційних методів і підходів, задля вирішення глобальних проблем та прийняття обґрунтованих рішень щодо викликів просторового розвитку, природно- і суспільно-географічних проблем та ін.

Ключові слова: регіональна економічна і соціальна географія світу, методика, навчальний план, географічна освіта, освітня програма.

Mamchur Olha Ihorivna PhD in Geography, Associate Professor of Oleh Shabliy Department of Economic and Social Geography, Ivan Franko National University of Lviv, P. Doroshenko St., 41, Lviv, 79000, tel.: (032) 239-46-57, <https://orcid.org/0000-0003-3642-4385>

Vanda Iryna Volodymyrivna Lecturer of the Department of Oleh Shabliy Economic and Social Geography, Ivan Franko National University of Lviv, P. Doroshenko St., 41, Lviv, 79000, tel.: (032) 239-46-57, <https://orcid.org/0000-0003-0320-7536>

Kotyk Liubov Ivanivna lecturer of Oleh Shabliy Department Economic and Social Geography, Ivan Franko National University of Lviv, P. Doroshenko St., 41, Lviv, 79000, tel.: (032) 239-43-93, <https://orcid.org/0000-0001-5046-2287>

CURRENT ORGANISATIONAL AND METHODOLOGICAL FEATURES OF THE DISCIPLINE "REGIONAL ECONOMIC AND SOCIAL GEOGRAPHY OF THE WORLD" IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF SECONDARY AND HIGHER GEOGRAPHICAL EDUCATION

Abstract. The article analyses the organisational and methodological features of the discipline "Regional Economic and Social Geography of the World", which is an important component of geographical education, both secondary and higher.

The dynamic and complex object of study of this discipline requires methodological skills and the organization of a clear sequence of presentation of the material and the application of the principle of continuity from the simpler to the more complex and comprehensive understanding of spatial development (at the

global and macro-regional levels), and also requires constant updating of the main materials and learning objectives. This is reflected in the analyzed secondary school curricula and higher education curricula (on the example of the programs of the Geography Faculty of Lviv University), as well as regulatory documents, main standards in the field of education, in particular for the specialty 014 Secondary Education.

The main didactic and methodological features of secondary education curricula are highlighted, which are generally well organized (in terms of goals, objectives, sequence of topics, proposed competencies, and learning outcomes). The discipline "Regional Economic and Social Geography with Didactics" in higher education is classified as a block of integral disciplines of educational and professional programs, the mastery of which is aimed at acquiring both professional (pedagogical) and subject (geographical) competencies by students.

There are special methodological approaches to teaching this discipline at different educational levels, taking into account traditional and innovative methods and approaches, in order to solve global problems and make informed decisions on the challenges of spatial development, natural and socio-geographical problems, etc.

Keywords: regional economic and social geography, methodology, curriculum, geographical education, educational program.

Постановка проблеми. Дисципліна “Регіональна економічна і соціальна географія світу” є важливим компонентом географічної освіти, що представлена в навчальних планах шкіл, закладів професійно-технічної освіти та у вищих навчальних закладах. Вона дає змогу учням та студентам розуміти й аналізувати регіональні глобальні економіко- і соціально-, політико-географічні процеси, також методику їх вивчення й дослідження.

Важливо враховувати сучасні організаційні схеми викладання, завдання й методичні підходи одразу на різних рівнях освітнього процесу (середній і вищий), в тім числі для освітніх програм з підготовки бакалаврів за освітньою спеціальністю 014.07 “Середня освіта (географія)”. “Регіональна економічна і соціальна географія з дидактикою” є фундаментальною навчальною дисципліною при підготовці педагогів-географів. Об’єктом цієї навчальної дисципліни є суспільно-географічні (мега- і макро-) регіони країн світу та методика їх вивчення і дослідження. На сьогодні є недостатньо проаналізовано організаційні й дидактичні особливості навчання з цієї дисципліни у програмах середньої і вищої школи, а також головні засади методики їх викладання зважаючи на сучасні тенденції в географічній освіті.

Нині завданнями географічної освіти є здобуття ряду компетентностей (особливо у контексті впровадження принципів Нової української школи (НУШ)), і це є певним викликом, адже слабкими ланками цього процесу є:

модернізація та актуалізація поняттєво-термінологічного апарату географії; збалансований підбір методичних підходів – традиційних й інноваційних, впровадження нових інтерактивних методик навчання; застосування інформаційних технологій у географічній освіті; запровадження принципів індивідуального навчання, посилення дослідницьких компетенцій і креативного мислення учнів. Також існує потреба також у популяризації занять з географії серед учнів старшої школи, й сприяння освоєнню гнучких (англ. soft) навиків та вдосконалення основ географічної грамотності, зважаючи на сучасні суспільні виклики глобального і регіонального розвитку світу.

Методика. Для аналізу організаційно-методичних особливостей дисципліни “Регіональна економічна і соціальна географія світу” у середній школі важливо було проаналізувати навчальні плани, дидактичні завдання й методики її навчання; особливо оцінити позитивні сторони навчальних планів та дидактичні виклики з точки зору актуальних тенденцій у географічній освіті. Важливо окреслити головні методичні прийоми, що на часі застосовувати у навчальному процесі середньої і вищої шкіл із цієї дисципліни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висновки щодо актуальних тенденцій організації і методики дисципліни сформовано на основі аналізу навчальних програма для закладів загальної середньої освіти, відповідних проєктів стандартів та освітніх програм вищої освіти [1-4]. Актуальні питання щодо дидактично-організаційно (структури, завдань, тематики тощо) й методичних особливостей навчальної дисципліни “Регіональна економічна і соціальна географія світу” у вищій школі, а також у контексті її ролі у підготовці педагогів -географів висвітлено у ряді публікацій науковців географічного факультету Львівського університету [5, 7–17]: Книш М. М., Кузика С. П., Мамчур О. І., Котик Л. І., Ванди І. І., а також педагогів географів Київського [20], Чернівецького, Херсонського [20] університетів ін.

Проблему впровадження новітніх тенденцій в освітній процес з географії розкрили Д. Мальчикова, К. Мезенцев [20]. Учені детально проаналізували трансформацію стандартів базової географічної освіти в Україні та державах світу (США, Швейцарія, Японія), її вплив на формування публічного імідж географії [20]. Проблему актуальності вивчення регіональної економічної і соціальної географії світу означено в “Візії майбутнього освіти і науки України” (2023) [21] “Хартії географічної освіти”(2016) [22].

Мета статті – виявлення головних організаційних й дидактичних особливостей та методичних підходів дисципліни “Регіональна економічна і соціальна географія світу” у середній і вищій школі, враховуючи навчальні

плани, головні дидактичні завдання, та новітні тенденції у сфері географічної освіти .

Виклад основного матеріалу. Освітня функція дисципліни “Регіональна економічна і соціальна географія світу” реалізується шляхом її вивчення у середній і вищій школі, в популяризації наукових знань з суспільної географії серед широкого кола зацікавлених осіб – як фахівців освітян-географів, так і нефахівців. Ця дисципліна одна із фундаментальних, знання із якої здобувають усі випускники шкіл, а методика її викладання є обов’язковою для вивчення і дослідження для майбутніх педагогів-географів.

Розглядаючи дидактичні особливості шкільних навчальних програм з географії зазначимо, що теми з регіональної економічної і соціальної географії [1, 3] представлені відповідно до принципу наступності. У 6 класі в курсі “Загальна географія” (загальний обсяг 70 год), четвертий розділ “Планета людей” (5 год) складається з трьох тем і практичної роботи, зміст яких значною мірою формує початкові суспільно-географічні знання, вміння і навички щодо регіонів світу: читати політичну карту, аналізувати розселення, зокрема щільність населення і людських рас, показувати на карті найбільші за площею та кількістю населення держави світу, порівнювати розселення регіонів світу [6-9 клас, с. 26].

Курс географії у 7 класі “Материки і океани” (обсяг 70 год.) має на меті формування географічних знань про природу материків та океанів, їхню цілісність і диференціацію, про населення та його життєдіяльність у різних природних умовах, розширити знання про географічну оболонку та її компоненти. Зміст курсу створює необхідну основу для розуміння учнями ролі географічної оболонки у житті людей і впливу суспільства на природні умови [1, с. 7–8]. Таким чином, попри природничу зорієнтованість, також формуються поняття про політичну карту, населення, види його господарської діяльності у розрізі материків. Матеріал суспільно-географічного змісту в курсі висвітлено у навчальній програмі пунктами на зразок “Населення, його склад і розміщення. Держави”, і винесено у межах окремих розділів й тем, що розглядають материки, згруповані за природно-географічними особливостями: “Материки тропічних широт” (Африка, Південна Америка, Австралія), “Полярний материк планети” (Антарктида), “Материки північної півкулі” (Північна Америка, Євразія). Формування суспільно-, зокрема економіко-географічної, компетентності учнів винесено великою у наскрізні змістовні лінії, зокрема громадянську відповідальність (розуміння залежності між рівнем соціального розвитку країн і станом природних комплексів), екологічна безпека та сталий розвиток (презентовано приклади порушення природної рівноваги та шляхів її відновлення, обґрунтування перспективних напрямків розвитку окремих видів діяльності людини у Антарктиді), здоров’я

і безпека (вплив природних стихійних явищ на життєдіяльність людей), підприємливість та фінансова грамотність.

Вивчення географії у курсі 8 класу “Україна у світі: природа, населення” спрямоване на формування науково-географічної картини своєї держави як компонента світової спільноти держав на основі комплексного її вивчення, з увагою до поєднання фізико- та суспільно-географічних чинників під час розгляду природних комплексів і населення України та адміністративного регіону з урахуванням попередніх знань з курсу географії 6 і 7 класів.

Курс “Україна і світове господарство” (9 клас, обсяг 52 год) акцентує на суспільно-географічному компоненті порівняно з природничо-географічним, який був переважаючим у 6–8 класах. Головною метою вивчення географії в 9 класі є “формування знань про тенденції розвитку національного та світового господарства й визначення місця України в сучасному світі” [1, с. 9]. Дидактичною особливістю курсу є поєднання трьох просторових рівнів – національного (Україна як країна, її національне господарство тощо) і глобального (світове господарство), які є двома головними формами геопросторової організації суспільства [2, с. 23], і субнаціонального (адміністративний регіон, область), що достатньо складно для сприймання учнів та визначає потребу враховувати таку специфіку при підготовці майбутніх вчителів географії.

Навчальна програма для старшої школи розроблена на основі положень Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, згідно з яким шкільна географічна освіта є складовою освітньої галузі “Природознавство” [3, с. 2]. Загальноосвітня цінність географії полягає у формуванні світоглядного розуміння природи Землі, її географічної оболонки як природного та природно-техногенного середовища, у якому живе людина. Попри такі формулювання, курс географії в 10 класі “Географія: регіони та країни” має суспільно-географічний зміст, і “спрямований на формування в учнів знань про особливості населення й просторової організації господарської діяльності у регіонах світу та окремих країнах, умінь орієнтуватися у світових і регіональних соціально-економічних, суспільно-політичних, екологічних процесах” [3, с. 2]. Географічна картина світу учнів 10 класу (загальний обсяг 50 год) формується на прикладі вивчення систем розселення та просторової організації господарства в окремих регіонах і країнах, з урахуванням сучасних геополітичних, соціальних, економічних та екологічних аспектів [3, с. 2].

Згідно рекомендованого розподілу годин, 83 % часу виділено на суспільно-географічну характеристику регіонів і країн, зокрема при вивченні Європи 6 годин спрямовано на загальну характеристику регіону, 10 год – розгляд окремих країн (Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія, Польща,

Росія); Азії – 5 год. на регіон, 6 год. – на країни (Японія, Китай, Індія, Республіка Корея); Океанії – 2 год. Австралія як країна, 1 год. – Океанія (Мікронезія, Меланезія, Полінезія); Америки – 4 год загальні характеристики регіону, 4 год – окремі країни (США, Канада, Бразилія); Африки – 3 год. регіон, 2 год. – окремі країни (Єгипет, ПАР). Таким чином, головну частину фахових знань для викладання цього курсу майбутні вчителі географії – студенти освітнього рівня “бакалавр”, які навчаються в педагогічних університетах й на географічних факультетах (зокрема, за освітньою програмою 014.07 “Середня освіта (Географія)” ЛНУ імені Івана Франка [4], є дві навчальні дисципліни циклу професійної і практичної підготовки суспільно-географічного змісту: нормативна “Регіональна економічна і соціальна географія з дидактикою” (6-й семестр) і вибіркова “Географічне країнознавство у школі” (8-й семестр).

Вступний розділ у 10 класі (2 год) формує уявлення про політичну карту світу (таким чином, опирається на вибіркового курс “Політична географія і геополітика України з дидактикою”, заключний розділ “Україна у міжнародному просторі” (2 год) інтегрує знання з нормативних дисциплін “Географія населення світу”, “Географія світового господарства з дидактикою”, “Економічна і соціальна географія України з дидактикою”, вибіркової “Географія міжнародних зв’язків України з дидактикою” та ін.

Курс географії у 11 класі “Географічний простір Землі” має найменший обсяг (35 год.), попри інтегральне завдання формування географічної картини світу, чітких уявлень про основні закономірності будови і розвитку географічної оболонки та загальні суспільно-географічні закономірності світу з метою забезпечення сталого розвитку [3, с. 2]. “Регіональна економічна і соціальна географія з дидактикою” готує вчителів головно до розкриття матеріалу третього розділу програми 10 класу “Загальні суспільно-географічні закономірності світу” (8 год), зокрема на вивчення глобальної економіки рекомендовано 4 години. Значення регіональної географії об’єктивізується завданнями вибудувати знання про сучасний світ у струнку схему, зрозуміти просторову логіку розвитку економіки.

Формування нових освітніх програм, зміна навчальних програм потребує актуалізації ролі дисциплін, зокрема суспільно-географічних, у формуванні професійних компетентностей [5] при підготовці вчителів географії. Відзначимо суттєву відмінність у порядку (логіці) вивчення материків (мегарегіонів) і суспільно-географічних (макро-)регіонів світу. Вивчення материків – від простішого до складнішого, вивчення регіонів – від близького до далекого.

Проаналізуємо організаційні особливості цієї дисципліни як важливого компоненту вищої освіти при підготовці фахівців педагогів-географів.

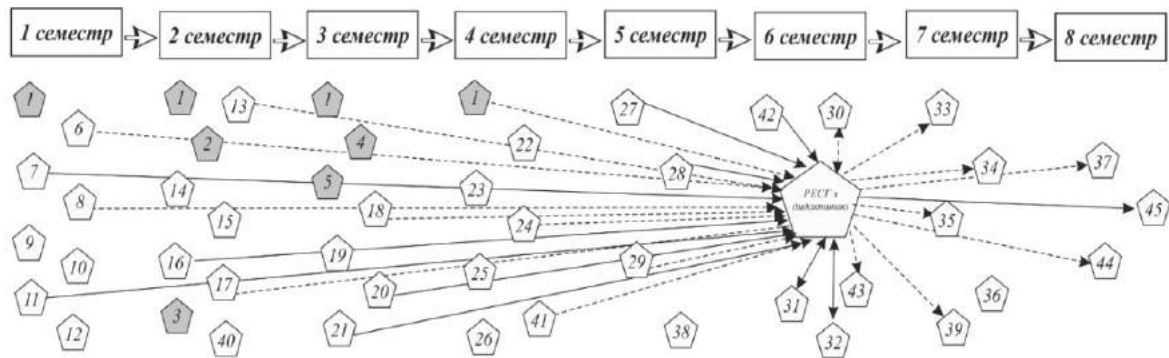

Навчальна дисципліна “Регіональна економічна і соціальна географія світу з дидактикою” (“РЕСГ з дидактикою”) викладається для студентів третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти предметної спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія), галузі знань 01 Освіта/Педагогіка [4]. Вона належить до групи нормативних навчальних дисциплін циклу професійної і практичної підготовки. Загальний обсяг курсу – 180 год (6 кредитів ECTS), що складає 3,3% загального обсягу нормативних навчальних дисциплін освітньої програми та 3,9% обсягу власне нормативних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки.

За типом освітніх компонентів, “РЕіСГ з дидактикою” відносять до блоку інтегральних навчальних дисциплін освітньо-професійних програм (ОПП), засвоєння яких спрямоване на набуття студентами як фахових (педагогічних), так й предметних (географічних) компетентностей. Разом з “РЕіСГ з дидактикою” до цього типу освітніх компонентів в ОПП розробленій у Львівському університеті належать “Географія світового господарства з дидактикою”, “Географія населення України з дидактикою”, “Фізична географія України з дидактикою”, “Фізична географія континентів і океанів з дидактикою”, “Економічна і соціальна географія України з дидактикою” [4]. Загальний обсяг інтегральних дисциплін складає 21 кредит ECTS або 13,7% обсягу нормативних дисциплін циклу професійної і практичної підготовки ОПП.

За принципом змістової послідовності ОПП, “РЕіСГ з дидактикою”, як й інші інтегральні дисципліни представлена на старших курсах після прослуховування студентами блоку фахових компонентів ОПП: “Вступ до педагогічної професії”, “Педагогіка”, “Психологія”, “Освітнє право”, “Загальна методика навчання географії” [4]. Предметними освітніми компонентами, які викладаються на молодших курсах і забезпечують результативність засвоєння студентами “РЕіСГ з дидактикою” в ОПП є “Загальна суспільна географія” і “Географія населення світу”; фаховими освітніми компонентами “Загальна методика навчання географії”, “Педагогічна практика 1”.

Навчальна дисципліна має тісні як змістові так і міжпредметні зв’язки з нормативними освітніми компонентами ОПП та займає чільне місце у її структурі (рис. 1.).

Нормативні навчальні дисципліни

■ - цикл загальної підготовки □ - цикл професійної та практичної підготовки
→ - прями зв'язки між дисциплінами ---> - опосередковані зв'язки між дисциплінами

1 - Іноземна мова, 2 - Історія України, 3 - Фізичне виховання, 4 - Українська мова (за професійним спрямуванням), 5 - Історія української культури, 6 - Загальне землезнавство, 7 - Загальна суспільна географія, 8 - Основи географічного українознавства, 9 - Загальна геологія, 10 - Безпека життєдіяльності та охорона праці, 11 - Вступ до педагогічної професії, 12 - Креслярство, 13 - Екологія і освіта для сталого розвитку, 14 - Основи топографії, 15 - Загальна геоморфологія, 16 - Педагогіка, 17 - Геоінформатика, 18 - Кліматологія з основами метеорології, 19 - Шкільне ґрунтознавство, 20 - Картографія, 21 - Географія населення світу, 22 - Біогеографія та охорона природи, 23 - Гідрологія, 24 - Ландшафтознавство, 25 - Психологія, 26 - Освітнє право, 27 - Загальна методика навчання географії, 28 - Географія світового господарства з дидактикою, 29 - Географія населення України з дидактикою, 30 - Фізична географія України з дидактикою, 31 - Фізична географія континентів і океанів з дидактикою, 32 - Економічна і соціальна географія України з дидактикою, 33 - Природознавство, 34 - Позакласна і позашкільна екоосвітня діяльність, 35 - Освітні технології, 36 - Охорона здоров'я дітей та шкільна гігієна, 37 - Педагогічна майстерність, 38 - Курсова робота1, 39 - Курсова робота2, 40 - Навчальна практика1, 41 - Навчальна практика2, 42 - Педагогічна практика1, 43 - Педагогічна практика2, 44 - Педагогічна практика3, 45 - Комплексний кваліфікаційний екзамен.

Рис. 1. “Регіональна економічна і соціальна географія світу з дидактикою” у системі нормативних освітніх компонентів ОПП Середня освіта (Географія) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

“РЕСГ з дидактикою” збалансована з інтегральним освітнім компонентом природничо-географічного спрямування ОПП (“Фізична географія континентів і океанів з дидактикою”) за обсягом курсу (6 кредитів ECTS) та кількістю аудиторних годин (128 год, з них: 64 год лекцій і 64 год лабораторних занять). Її обсяг вдвічі більший від інших інтегральних освітніх компонентів ОПП, що зумовлено прямою відповідністю змісту й структури освітнього компоненту розділу навчальної програми “Географія” (10-11 класи) для закладів загальної середньої освіти [6].

Навчальна дисципліна “РЕіСГ з дидактикою” складається з чотирьох змістових модулів, які об’єднують понад 40 тем, що взаємодоповнюють одна одну й розкривають суспільно-географічні особливості розвитку мега- й макрорегіонів світу [7] та окремих регіональних країн (рис. 2).

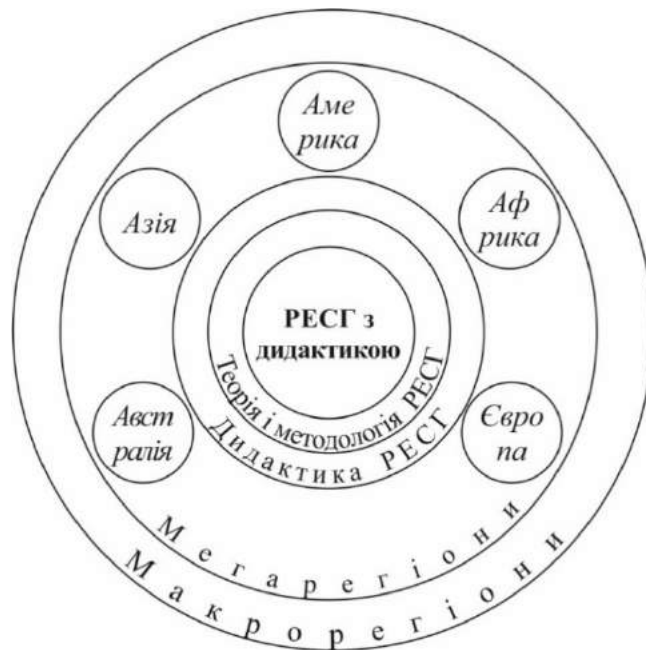

Рис. 2. Структура навчальної дисципліни «Регіональна економічна і соціальна географія світу з дидактикою»

Зміст “РЕіСГ з дидактикою” розроблено на основі сучасних положень щодо підготовки фахівців у сфері середня освіта (географія), норм та традицій вищої університетської освіти (“Освітньо-професійна програма “Середня освіта (географія)” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти” [4]);, нормативних документів (Закон України “Про освіту”, Закон України “Про вищу освіту”, “Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) [8]) та ін.), навчально-методичного доробку кафедри економічної і соціальної географії імені проф. Олега Шаблія Львівського університету [7, 9-16], а також науковців інших кафедри університетів, в т. ч. педагогічних, України. Особливим доробком є створення карт до атласу «Географія 10 клас: Регіони та країни (2019, “Українська картографічна група”) авторства О. Мамчур [17] та Я. Іваха.

Мета цього освітнього компоненту при підготовці майбутніх фахівців-педагогів є надати студентам знання з теоретичних і прикладних питань суспільно-географічної регіоналізації світу; сформулювати світоглядні засади щодо політичного, демо-географічного, економічного, соціального, культурного, екологічного суспільно-географічного розмаїття макрорегіонів світу та їхніх головних держав; висвітлити новітні проблеми суспільно-географічного розвитку, виклики політичних, екологічних, працересурсних, інноваційних, кліматичних змін тощо.

У результаті вивчення «РЕСГ з дидактикою» здобувач освіти повинен знати: а) знати: головні теоретико-методологічні та методичні положення регіональної економічної і соціальної географії світу; дидактичні особливості (мету і завдання, зміст, форми, засоби, технологію, організацію й результати) викладання регіональної економічної і соціальної географії світу у середній школі; поняттєво-термінологічний апарат регіональної суспільної географії світу, підходи до вивчення й дослідження регіоналізації світу, відмінності й закономірності геопросторової організації макрорегіонів, типології та їхні спеціальні та критерії (економічні, соціальні, військово-політичні, культурно-цивілізаційні та ін.); методичні особливості вивчення розвитку макрорегіонів та країн, що входять до складу цих макрорегіонів; б) вміти: застосовувати методичні відходи до викладання й дослідження геопросторових особливосте економіко- і соціально-географічних процесів; застосовувати знання про суспільну географію макрорегіонів для створення навчальних матеріалів для шкільних і позашкільних занять, гуртків з регіональної економічної і соціальної географії; формувати навчальні програми та навчально-методичні матеріали для середньої школи з регіональної економічної і соціальної географії світу; формувати методичні завдання для різних типів занять, використовувати інформаційні джерела з географічною інформацією, картографічні й різні початкові матеріали; застосовувати програмне забезпечення та ін. інструментарій для навчання й досліджень у сфері регіональної економічної і соціальної географії [18].

Прослуховування курсу забезпечить набуття студентами системи компетенцій, які є критеріями оцінки якості знань та вмінь з курсу.

Розвиток географічної освіти в сучасному світі включає в себе багато інноваційних аспектів (змісту, методики і технічних), які сприяють покращенню якості навчання та збагаченню знань учнів. Сучасні інноваційні аспекти географічної освіти пов'язані із: відображенням актуальних тенденцій розвитку географії у навчальних програмах; також із загальними тенденціями і майбутніми парадигмами географічних проблем; удосконаленням методики навчання, також активним впровадженням компетентнісного і діяльнісного підходів викладання географії в школі, особливо під час впровадження принципів НУШ [19, 20].

Проблему актуальності вивчення регіональної економічної і соціальної географії світу означено в “Хартії географічної освіти”(2016): “Географія — дисципліна, яка концентрує знання про місця і регіони. Розуміння унікальності тих чи інших контекстів та обставин у взаємопов’язаному світі допомагає поглибити наше розуміння суспільного розвитку” [21, с. 10]. Цього можливо досягнути у середній та вищій школі шляхом ґрунтовного вивчення суспільно-

географічної мозаїчності світу через призму його мега-, макро-, мезорегіонів, що і здійснює “РЕСГ з дидактикою”.

У “Візії майбутнього освіти і науки України” (2023) означено, що одним із її принципів є “Адаптивність до світу, який швидко змінюється — освіта має сформувати необхідні навички для високої результативності: критичне мислення, здатність розв’язувати проблеми, гнучкість і креативність” [22, с. 5]. Носієм комплексної інформації про мінливий світ у середній школі є “Географія”, а саме її розділ 10 класу “Країни і регіони”. Підготувати вчителя до навчання цих тем у середній школі, сформувати теоретико-методичний апарат, знання картографічної й статистичної інформації, навички проблемного мислення, є завданням освітнього компоненту “РЕСГ з дидактикою”.

Серед важливих методичних підходів навчання “Регіональної економічної і соціальної географії світу” у вищій школі є збалансований підбір сучасних методик і технологій навчання й дослідження мега-, макрорегіонів та ключових країн макрорегіонів. Традиційно застосовують такі методи формування порівняльній, системній, описовий, історичний, картографічний, літературний, статистичний, прогнозно-конструктивний. Зокрема, часто вивчають і досліджують держави макрорегіону завдяки рейтингуванню на основі соціально-економічних показників, виявлення головних суспільно-географічних тенденції розвитку, визначення головних типів соціально-економічних проблем, позиціонування держав/макрорегіонів поміж собою та іншими макрорегіонами [14]. Зазначимо, що існує потреба перманентної актуалізації навчальних матеріалів з “Регіональної економічної і соціальної географії світу” згідно з тенденціями суспільно-географічної науки, зокрема вживання компонентів (понять і термінів) сучасного поняттєво-термінологічного апарату економічної і соціальної географії в контексті новітніх суспільних тенденцій.

Серед дидактичних завдань цієї навчальної дисципліни – посилення основ географічної грамотності (освіченості) у сфері суспільно-географічної регіоналістики, особливо із виокремленням прикладної мети дисципліни. Географічна грамотність учнів старших класів і студентів формується із розумінням географічних понять з регіональної економічної і соціальної географії. Вона – важлива для розуміння світу навколо нас, задля вирішення глобальних проблем та прийняття обґрунтованих рішень щодо викликів просторового розвитку, природно- і суспільно-географічних проблем та ін.

Складним завданням для педагога географа є на сучасному етапі є створення підручників та довідкових й методичних матеріалів для школи, що особливо важливо у контексті цілісності викладання дисципліни [11, 13].

На сучасному етапі важливим є підбір інтерактивних методів під час практичних робіт, семінарських робіт із регіональної економічної і соціальної

географії світу, серед яких можна застосовувати такі: дискусії та дебати; кейси (задачі); групові проєктні технології; інтерактивні карти, веб-сайти і соціальні медіа для показу прикладів і статистики з регіональної географії; віртуальні екскурсії (за допомогою онлайн-ресурсів) в різні регіони світу; соціологічні дослідження; рольові ігри (створення ситуаційних ігор, в яких студенти можуть грати ролі різних акторів, які впливають на економіку і соціальний розвиток регіонів) та ін.).

Особливістю методики навчання регіональної економічної і соціальної географії є вимоги коректного застосування математичних і картографічних методів у ході суспільно-географічних досліджень. Важливим є формування навиків з пошуку, систематизації, аналізу та використання лише перевіреної інформації із авторитетних джерел і цілковите дотримання засад академічної доброчесності, сприяння самостійному пошуку достовірної інформації учнями та коректне її цитування [14, 19].

На сучасному етапі розвитку географічної освіти застосування новітніх технологій є надважливим. Інноваційні технології стосуються як використання програмного забезпечення для обробки географічної інформації різного гатунку, такі і спеціалізованих програм із створення картографічних матеріалів, графічних схем (в т. ч. ментальних карт), презентацій, інтерактивних симуляцій, також застосунків для дистанційної форми освіти, засобів штучного інтелекту (що надзвичайно стрімко розвиваються, і можуть змінити підходи до підготовки учителя/викладача до занять із регіональної економічної і соціальної географії світу); організаційно-навчальних платформ (в тім числі систем журналів обліку знань, електронних табелів, відомостей оцінювання знань і вмінь тощо) тощо.

Важливо також використовувати взаємозв'язки між регіональною економічною і соціальною географією світу та іншими дисциплінами, такими як демографія, економіка, соціологія, культурологією, політологія і екологія. Це допомагає студентам отримати комплексне розуміння глобальних проблем. Посилення методичних підходів щодо міждисциплінарних зв'язків сприяє розумінню тенденцій екологічного, соціального, політичного розвитку макрорегіонів, держав, конкретних територій [10, 14].

Попри те, що регіональна економічна і соціальна географія світу має за об'єкт вивчення мега- та макрорегіони, проти все ж важливо не забувати і акцентувати увагу на україноцентричному підході при підготовці до занять педагогами. Особливо важливим є висвітлення зв'язків країн і регіонів з Україною й українцями; слід плекати патріотичні ідеї та відчуття толерантності до інших країн та народів світу.

Потреба впровадження методів активного навчання й посилення дослідницької діяльності учнів/студентів в сучасній географічній освіті

особливо виявляється у навчальній дисципліні “Регіональна економічна і соціальна географія світу”, особливо через комплексне застосування різних методик обробки географічної інформації, створення картографічних матеріалів, відеоматеріалів, формування аналітичних записок, прогнозування перебігу просторових проблем різних сфер розвитку суспільства і його прогнозування (як висвітлено вище). Застосування методів активного навчання, таких як обговорення кейсів, проектна робота і групові справи, допомагає студентам глибше розуміти географічні питання і розвивати аналітичні навички.

Принципи розвитку креативності й сприяння дослідництва закладено серед завдань НУШ. При формуванні інтегрованих курсів шкільній освіті ця навчальна дисципліна у 10 класі формує передумови для STEM та STEAM (англ. аббревіатура – Science, Technology, Engineering, and Mathematics; Art) освіти. Регіональна економічна і соціальна географія і галузі STEM можуть бути взаємопов’язаними у декількох аспектах, допомагаючи краще розуміти вплив технологічного розвитку на різні регіони та сприяти розвитку стратегій для покращення регіонального розвитку (наприклад, STEM-інновації є джерелом розвитку та підвищення конкурентоспроможності регіонів). Педагогам-географам ще слід дослідити усі можливості інтеграції географії з галузями STEM.

Також слід наголосити на потребі популяризації ролі економічної і соціальної географії з її особливою методикою вивчення комплексних просторових проблем на регіональному і глобальному рівні, що є основою для формування таких наукових напрямків, як глобалістика, регіоналістика, урбаністика та ін. Зокрема, методика географії дозволяє вивчати, аналізувати й оцінювати вияв просторових глобальних проблем людства у конкретних регіонах світу, проблем війни і миру, демографічної, продовольчої, економічної, енергетичної, екологічної та ін. у підготовці педагога до шкільних уроків географії Варто звертати увагу на висвітлення позитивних та негативних аспектів глобалізації для розвитку країн світу, ролі національних держави у період розвитку глобалізаційних процесів, тощо.

Висновки. Загальною метою викладання дисципліни “Регіональна економічна і соціальна географія світу” у контексті розвитку середньої і вищої географічної освіти є підготовка учнів/студентів до розуміння та аналізу географічних аспектів просторових проблем регіонального і глобального рівня. Загалом навчальні програми у середній освіті добре організаційно вибудовані із точки зору мети, послідовності завдань, тематики матеріалів, запрограмованих компетенцій і результатів навчального процесу (згідно аналізу навчальних програм 6-11 класів середньої школи).

У вищій школі при підготовці бакалаврів за спеціальність 014.07 Середня освіта (географія) навчальну дисципліну “Регіональна економічна і соціальна географія з дидактикою” відносять до блоку інтегральних навчальних дисциплін освітньо-професійних програм, засвоєння яких спрямоване на набуття студентами як фахових (педагогічних), так й предметних (географічних) компетентностей.

Сучасні аспекти розвитку географічної освіти при у середній і вищій школі пов’язані із: відображенням актуальних тенденцій розвитку регіональної економічної і соціальної географії у навчальних програмах; з удосконаленням методики навчання, коректного застосування традиційних методів (обробки географічної інформації, створення картосхем, аналізу статистичних, літературних та ін. даних) і посилення новітніх методичних підходів і технологій (завдяки новітньому програмному забезпеченню та ін.), створенням сучасного відео-контенту, а також активним впровадженням компетентнісного і діяльнісного підходів в школі, особливо під час впровадження принципів НУШ.

Література:

1. Географія 6–9 класи. Рівень стандарту. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти [Електронний ресурс]: наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 р. № 698. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.geography-6-9.pdf>.
2. Шаблій О. Суспільна географія : у двох кн. Книга перша. Проблеми теорії, історії та методики дослідження : Вибрані праці. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 814 с.
3. Географія 10–11 класи. Рівень стандарту. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти [Електронний ресурс]: наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 р. № 698. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna-programa-2022.geography-10-11-standart.pdf>.
4. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (географія)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023. <https://geography.lnu.edu.ua/academics/bachelor/education-geography>.
5. Мамчур О., Ванда І., Котик Л. Суспільно-географічні дисципліни: роль у формуванні професійних компетентностей. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : географія. 2015. № 2. Вип. 39. С. 73–81.
6. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти «Географія», 10-11 класи. Рівень стандарту. 2022. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.geography-10-11-standart.pdf>.
7. Книш М.М., Мамчур О.І., Ванда І.В. Регіональна економічна і соціальна географія світу (Латинська Америка та Карибські країни, Африка, Азія, Океанія): навч. посібник. Вид. 2-е, випр. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 372 с.
8. Проект Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями), 2023. <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-standartu-vishoyi-osviti-zi-specialnosti-014-serednya-osvita-na-pershomu-bakalavrskomu-rivni-vishoyi-osviti>

9. Кузик С., Котик Л., Ванда І. Регіональна економічна і соціальна географія світу (розвинені країни): навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 148 с.
10. Книш М., Мамчур О., Ванда І., Котик Л. Міждисциплінарність при викладанні навчального курсу «Регіональна економічна і соціальна географія світу» / Географічна наука та освіта: від констатації до конструктивізму: зб. наук. праць. К., 2018. С. 219–221.
11. Книш М. М., Мамчур О. І. Навчальний посібник „Регіональна економічна і соціальна географія світу” у контексті забезпечення цілісності викладання навчальної дисципліни. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. 2012 С. 59–64.
12. Мамчур О.І., Ванда І.В., Котик Л.І. Суспільно-географічні дисципліни: роль у формуванні професійних компетентностей. Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія: географія. № 1. Вип. 40. 2016. С. 73–81.
13. Мамчур О.І., Ванда І.В., Котик Л.І. Формування системи суспільно-географічних знань в процесі викладання у вищій школі // Міжнародний науковий вісник: зб. наук. праць / ред. кол.: І.В. Артёмов (голова) та ін. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2014. Вип. 2(9). С. 254-266.
14. Мамчур О.І. Методичні підходи до викладання суспільної географії макрорегіонів світу в закладах вищої освіти: сучасні завдання і виклики // Методологія сучасних наукових досліджень: збірник наукових праць за результатами XVIII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 300-річчю Г. С. Сковороди (12–13 травня 2022 р., м. Харків). – Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. –с. 191-193.
15. Котик Л.І. До проблеми вивчення суспільної географії макрорегіонів світу у вищій школі (на прикладі регіону Центральна і Південно-Східна Європа, Східна Балтія) // Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XIX Міжнар. наук.-практ. конф.. Вільнюс: ГО «ВАДНД», 2022. С. 90-97.
16. Котик Л. Суспільна географія макрорегіонів світу (Центральна, Південно-Східна Європа та Східна Балтія): навч. посібник для самост. роботи студентів. 2-ге вид., допов. і перероб. Львів 2022. 108 с.
17. Атлас «Географія 10 клас: Регіони та країни». «Українська картографічна група», В-во «Підручники і посібники», 2019. С. 1, 6–7, 18–19, 30–31, 39.
18. Силабус навчальної дисципліни “Регіональна економічна і соціальна географія” для ОПП 014.07 Середня освіта (географія). Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023. <https://geography.lnu.edu.ua/academics/bachelor/education-geography>
19. Мамчур О. І., Котик Л. І. Інноваційні аспекти розвитку географічної освіти. Вісник науки та освіти. 2023. № 8(14) 2023. С. 644-658.
20. Мальчикова Д. С., Мезенцев К. В. Публічний імідж географії в контексті трансформації стандартів базової середньої освіти: досвід України і світу. Укр. геогр. журн. 2022. №1. С. 53-63.
21. International Chapter on Geographical education. 2016. https://www.igu-cge.org/wp-content/uploads/2019/03/IGU_2016_eng_ver25Feb2019.pdf.
22. Візія майбутнього освіти і науки України, 2023. <https://mon.gov.ua/ua/viziya>.

References:

1. Neohrafiia 6–9 klasy. Riven standartu. Navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Elektronnyi resurs]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 03 serpnia 2022 r. № 698. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy -5-9-klas/2022/08/ 15/navchalna.programa-2022.geography-6-9.pdf>. [in Ukrainian].

2. Shablii O. Suspilna heohrafiia: u dvokh kn. Knyha persha. Problemy teorii, istorii ta metodyky doslidzhennia : [Vybrani pratsi]. – Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2015. – 814 s. [in Ukrainian].
3. Heohrafiia 10–11 klasy. Riven standartu. Navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Elektronnyi resurs]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 03 serpnia 2022 r. № 698. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna-programa-2022.geography-10-11-standart.pdf> [in Ukrainian].
4. Osvitno-profesiina prohrama «Serednia osvita (heohrafiia)» pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [Educational and professional programme «Secondary Education (Geography)» of the first (bachelor's) level of higher education]. (2023). Lviv: LNU im. I. Franka. Retrieved from <https://geography.lnu.edu.ua/academics/bachelor> [in Ukrainian].
5. Mamchur O., Vanda I., Kotyk L. Suspilno-heohrafichni dystsypliny: rol u formuvanni profesiinykh kompetentnosti. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii : heohrafiia. 2015. № 2. (vyp. 39). S. 73–81.
6. Navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity «Heohrafiia», 10-11 klasy. Riven standartu [Curriculum for general secondary education institutions «Geography», grades 10-11. Level of the standard]. (2022). Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.geography-10-11-standart.pdf> [in Ukrainian].
7. Knysh, M.M., Mamchur, O.I., Vanda, I.V. (2022). Rehionalna ekonomichna i sotsialna heohrafiia svitu (Latynska Ameryka ta Karybski krainy, Afryka, Aziia, Okeaniia): navch. posibnyk. [Regional economic and social geography of the world (Latin America and the Caribbean, Africa, Asia, Oceania): a textbook]. Vyd. 2-e, vypr. i dop. Lviv: LNU im. I. Franka. 372. [in Ukrainian].
8. Proekt Standartu vyshchoi osvity Ukrainy pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika, spetsialnosti 014 Serednia osvita (za predmetnymi spetsialnostiamy) [Draft Standard of Higher Education of Ukraine of the first (bachelor's) level of higher education in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy, speciality 014 Secondary Education (by subject specialities)]. (2023). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennia-proyekt-standartu-vishoyi-osviti-zi-specialnosti-014-serednya-osvita-na-pershomu-bakalavrskomu-rivni-vishoyi-osviti>. [in Ukrainian].
9. Kuzyk, S., Kotyk, L., Vanda, I. (2019). Rehionalna ekonomichna i sotsialna heohrafiia svitu (rozvyneni krainy): navch. Posibnyk [Regional Economic and Social Geography of the World (Developed Countries): a textbook]. Lviv: LNU im. I. Franka. 148. [in Ukrainian].
10. Knysh, M., Mamchur, O., Vanda, I., Kotyk, L. (2018). Mizhdystsyplinarnist pry vykladanni navchalnoho kursu «Rehionalna ekonomichna i sotsialna heohrafiia svitu» [Interdisciplinarity in teaching the course «Regional Economic and Social Geography of the World»]. Heohrafichna nauka ta osvita: vid konstatatsii do konstruktyvizmu: zb. nauk. prats. Kyiv. 219-221. [in Ukrainian].
11. Knysh M. M., Mamchur O. I. Navchalnyi posibnyk „Rehionalna ekonomichna i sotsialna heohrafiia svitu” u konteksti zabezpechennia tsilisnosti vykladannia navchalnoi dystsypliny. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: heohrafiia. 2012 S. 59–64 [in Ukrainian].
12. Mamchur O.I., Vanda I.V., Kotyk L.I. Suspilno-heohrafichni dystsypliny: rol u formuvanni profesiinykh kompetentnosti. Naukovi zapysky Ternopilskoho nats. ped. un-tu im. V. Hnatiuka. Serii: heohrafiia. № 1. Vyp. 40. 2016. S. 73–81 [in Ukrainian].
13. Mamchur, O.I., Vanda, I.V., Kotyk, L.I. (2014). Formuvannia systemy suspilno-heohrafichnykh znan v protsesi vykladannia u vyshchii shkoli [Formation of a system of human-geographical knowledge in the process of teaching in higher education]. Mizhnarodnyi naukovyi visnyk: zb. nauk. prats. Red. kol.: Artomov, I.V. (holova) ta in. Uzhhorod: DVNZ «UzhNU». Vyp. 2(9). 254–266. [in Ukrainian].

14. Mamchur O.I. Metodychni pidkhody do vykladannia suspilnoi heohrafii makrorehioniv svitu v zakladakh vyshchoi osvity: suchasni zavdannia i vyklyky // Metodolohiia suchasnykh naukovykh doslidzhen : zbirnyk naukovykh prats za rezultaty KhVIII Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii, prysviachenoj 300-richchju H. S. Skovorody (12–13 travnia 2022 r., m. Kharkiv). – Kharkiv : KhNPU imeni H.S. Skovorody, 2022. S. 191–193 [in Ukrainian].
15. Kotyk, L.I.. Do problemy vyvchennia suspilnoi heohrafii makrorehioniv svitu u vyshchii shkoli (na prykladi rehionu Tsentralna i Pivdenno-Skhidna Yevropa, Skhidna Baltiia). Suchasni aspekty modernizatsii nauky: stan, problemy, tendentsii rozvytku: materialy KhIKh Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Vilnius: HO «VADND». (2022. S. 90-97. [in Ukrainian].
16. Kotyk, L. (2022). Suspilna heohrafiia makrorehioniv svitu (Tsentralna, Pivdenno-Skhidna Yevropa ta Skhidna Baltiia): navch. posibnyk dlia samost. roboty studentiv [Social geography of the world's macro-regions (Central, South-Eastern Europe and the Eastern Baltic States): a study guide for students' self-study]. 2-he vyd., dopov. i pererob. Lviv: Prostir-M. 108 [in Ukrainian].
17. Atlas «Heohrafiia 10 klas: Rehiony ta krainy». «Ukrainska kartohrafichna hrupa», V-vo «Pidruchnyky i posibnyky», 2019. – S. 1, 6–7, 18–19, 30–31, 39 [in Ukrainian].
18. Sylabus navchalnoi dystsypliny “Rehionalna ekonomichna i sotsialna heohrafiia” dlia OPP 014.07 Serednia osvita (heohrafiia). Lviv: LNU im. I. Franka, 2023. <https://geography.lnu.edu.ua/academics/bachelor/education-geography>[in Ukrainian].
9. Mamchur O. I., Kotyk L. I. Innovatsiini aspekty rozvytku heohrafichnoi osvity. Visnyk nauky ta osvity. 2023. № 8(14) 2023. S. 644–658 [in Ukrainian].
20. Malchykova D. S., Mezentsev K. V. Publichnyi imidzh heohrafii v konteksti transformatsii standartiv bazovoi serednoi osvity: dosvid Ukrainy i svitu. Ukr. heohr. zhurn. 2022. №1. S. 53–63 [in Ukrainian].
21. International Chapter on Geographical education. 2016. https://www.igu-cge.org/wp-content/uploads/2019/03/IGU_2016_eng_ver25Feb2019.pdf.
22. Viziia maibutnoho osvity i nauky Ukrainy [A vision of the future of education and science in Ukraine] (2023). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/viziya> [in Ukrainian].

Журнал
«Актуальні питання у
сучасній науці»

(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка»,
Серія «Державне управління», Серія «Техніка»,
Серія «Історія та археологія»)

Випуск № 9(15) 2023

Підписано до друку: 11.09.2023 р.
Формат 60x90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2.

Видавець:
ФОП Жукова Ірина Віталіївна Свідоцтво серія ДК №7425 від 09.08.2021 р.,
02217, м. Київ, пр. Маяковського Володимира, буд. 4-В, кв. 10

Підготовлено рекламним агентством
«GoToPrint» Адреса, Україна, Київська обл.,
м. Київ, вул. Льва Толстого, 63
e-mail: gotoprint@gmail.com